

Peter Juhlin

Samverkande diakonalt arbete i Malmö

Sedan 2004 finns Citydiakonalen, ett samarbete mellan tre församlingar. Syftet var att utveckla en diakonal spetskompetens, utveckla samarbetet med olika samhällsinstanser, hantera församlingarnas fonder samt utveckla frivilliga insatser. Ett diakonalt team växte fram, vilket tillfört en större kunskapsbank och trygghet i det diakonala arbete som i många församlingar i mångt och mycket är ett ensamarbete. Peter Juhlin visar på vikten av att arbeta i team för att möta utmaningarna som bland annat Malmökommissionen visar på.

Den här artikeln om diakoni i Mariakyrkan kommer att fokusera hur vi genom diakonal handling försöker möta vår vardagsverklighet i Södra innerstaden i Malmö. För oss diakoniarbetare i Mariakyrkan är det viktigt att diakoni bör finnas och verka i människors konkreta vardag och där alltid förhålla sig till utsatthet i alla dess former. Men vad är då utsatthet?

Utsatthet är naturligtvis en personlig upplevelse och kan därmed variera från person till person. Att leva i en utsatt situation kan påverka människor på ett djupt mänskligt och

Människans möjlighet att förändra sitt eget liv finns alltid närvarande och det är något som vi som arbetar med diakoni bör ta fasta på. Utsatthet kan även appliceras på en strukturell nivå, vilket jag återkommer till.

Diakoni i Mariakyrkan

Tre verksamheter – *Café Fisken*, *Maria Klädförråd* och *Citydiakonalen* – hänger intimt samman men är även åtskilda, beroende på att man har separata budgetar och olika huvudmän. Verksamheterna bedrivs i Mariakyrkan som territoriellt tillhör Möllevången-Sofielunds församling i Malmö.

ett femtontal frivilliga och arbetstränande medarbetare. Caféet har öppet fyra dagar i veckan mellan kl. 9 och 15. Här finns möjlighet att vila/sova, duscha och få fräscha kläder från det intilliggande *Maria Klädförråd*. Till klädförrådet skänks kontinuerligt kläder, skor och leksaker som vidareförmedlas utan kostnad till våra besökare, oavsett var man bor. Café Fisken och Maria Klädförråd har Möllevången-Sofielunds församling som huvudman till skillnad från *Citydiakonalen* (CD), som är ett diakonalt samarbete mellan tre församlingar: Möllevången-Sofielunds, S:t Johannes och S:t Pauli församlingar.

CD är en diakonimottagning som startade 2004. Det gjordes för att samordna diakonala resurser i församlingarna; intentionen var bl.a. att utveckla en diakonal spetskompetens ifråga om missbruk, hemlöshet och annan social utsatthet, utveckla samarbetet med olika samhällsinstanser, hantera församlingarnas fonder mer effektivt samt utveckla det diakonala frivilligarbetet. Den kanske viktigaste vinsten av samgåendet blev att ett diakonalt team växte fram, vilket tillförde en större kunskapsbank, ökad professionalitet och trygghet i det diakonala arbetet. I Malmö var och är fortfarande det diakonala arbetet i mångt och mycket ett ensamarbete. Arbetar man då med tung social problematik kan det upplevas som ansträngande och otryggt.

Målgruppen i CD är människor som bor i våra tre församlingar. I praktiken utvidgas gruppen geografiskt eftersom en del gäster i Café Fisken och Maria Klädförråd, som kom-

”Det gjordes för att samordna diakonala resurser i församlingarna”

existentiellt plan. Ofta krymper det personliga handlingsutrymmet och lämnar kvar en känsla av maktlöshet och förminskar därmed människors möjlighet att styra sina egna liv och se det hoppfulla i tillvaron. Utsatthet förmedlar ofta en känsla av ensamhet och övergivenhet och den berörde kanske inte känner sig behövd och efterfrågad, eller upplever sig inte ha tillgång till uppbyggliga, mänskliga gemenskaper. Som människor är vi både starka och svaga men våra tillkortakommanden behöver inte leda till ett statiskt tillstånd utan snarare att vi kan känna oss svaga och utsatta för stunden - inte för evigt. Utsatthet handlar om en situation som man kan hamna i, snarare än en position.

Café Fisken startade sin verksamhet 1992 i en blygsam skala. Caféet är en idéell förening och har sedan 2006 erhållit kommunalt föreningsbidrag. Syftet med verksamheten är att vara en mötesplats för människor som lever med social problematik; här ska gästerna känna att de blir bemötta med respekt och även kunna äta sig mätta för en kostnad av 15 kronor. Merparten av besökarna är aktiva drogmissbrukare men hit kommer också personer som deltar i substitutionsprogrammet.¹ Förutom drogproblematik är det också vanligt att man har psykiatriska diagnoser, somatiska sjukdomar och infektionssjukdomar. Arbetet i caféet leds av en föreståndare som till sin hjälp har

mer från övriga Malmö och Sverige, också söker sig till CD; det gör man bl.a. för att man önskar samtal och rådgivning.

Teamarbete och kvalitetssäkring

Samarbetsförsamlingarna delar på kostnaderna och bidrar med personal. I diakoniteamet arbetar tre diakoner och en diakoniassistent.² Det finns också tilläggskompetenser genom att två är socionomer och en f.n. utbildar sig till psykoterapeut. Framförallt har alla i teamet lång erfarenhet av att möta och arbeta

ett underlag när vi äskar pengar och söker olika slags bidrag till verksamheterna, men även för att kunna se skillnaderna i antalet besök år för år.

Vad händer i vår kontext?

Antalet besök under 2012 i CD var drygt 3 000, i Café Fiskens hade vi under samma period ungefär 16 000 besök och det serverades ca 13 000 måltider. Vi konstaterar att antalet besök i CD och Maria Klädförråd ökat drastiskt sedan 2011. Det finns ett flertal tänkbara orsaker till denna ökning. Människor har fått en sämre ekonomisk standard till följd av arbetslöshet

”Idag lägger vi betydande resurser på akutdiakoni”

med människor som lever i social och personlig utsatthet. CD har öppet fyra förmiddagar i veckan och för det mesta arbetar två diakoniarbetare varje arbetspass. Här erbjuds bl.a. stöd- och självårdssamtal, stöd vid myndighetskontakter och hjälp att överklaga myndighetsbeslut. Vi undviker att dela ut kontanta medel men vid akuta situationer kan matpaket delas ut och rekvisitioner skrivs ut så att man kan äta i Café Fiskens.

För att underlätta för oss själva och kvalitetssäkra arbetet i CD, Café Fiskens och Maria Klädförråd har vi under senare år ägnat tid åt organisatoriska åtgärder. Vi har tagit fram policydokument som beskriver hur vi ska förhålla oss till tystnadsplikt, anmälningsskyldighet, mötet med massmedier, introduktion av praktikanter och nyanställda, hantering vid avstängning av gäster m.m. Det finns även en handlingsplan för hot- och våldssituationer och riktlinjer hur vi ska hantera statistiskt material. Sedan 2011 för vi noggrann statistik över antalet besök i CD, Café Fiskens och Maria Klädförråd; vi registrerar också antalet utdelade matpaket och matrekvisitioner, hur många som får kläder och skor från klädförrådet, antalet personer som kommer för akutsamtal och som får hjälp med fondansökningar. Detta gör vi för att ha

och församlingar i socialförsäkrings-systemet, exempelvis har antalet hushåll med ekonomiskt bistånd, i våra tre församlingar, ökat med drygt 11 procent mellan 2009 och 2011.³ Ytterligare en omständighet är att det förmodligen finns fler personer som känner till vår verksamhet numera och att det finns en större beredvilighet att söka kyrkans stöd. Slutligen märker vi även en ökning av medborgare som kommer från de forna Öststaterna.

Den geografiska kontext som Mariakyrkan återfinns i, ligger i Södra Innerstaden (SI), en dynamisk stadsdel som geografiskt ligger nära Malmö Centrum. Här finns många ensamhushåll och drygt 70 procent av bostäderna utgörs av smålägenheter. SI har en ”mångkulturell” prägel, drygt 45 procent av de boende hade utländsk bakgrund 2011. I SI finns ett rikt kulturliv med bl.a. landets äldsta Folkets Park, musikscener som Debaser, KB och Babel, samt Kulturhuset Mazetti som bl.a. inrymmer Teaterhögskolan. Här finns också många restauranger, caféer och småaffärer. Under senare år har vissa områden i stadsdelen blivit populära att bo i, varvid priserna på bostadsrätter stigit kraftigt, dock har ännu ingen direkt gentrifieringsprocess kommit igång som på andra håll i landet. Trots alla

positiva inslag i SI finns här också en mörk baksida.

Vi arbetar i en stadsdel som dras med betydande sociala problem. Under 2011 erhöll 13,4 procent av innevanarna någon gång under året ekonomiskt bistånd (4,4 procent för hela landet) och 47,2 procent (2010) av alla barn (0-17 år) växte upp under ekonomiskt utsatta förhållanden; motsvarande siffror för hela Malmö ligger på 33 procent och för hela landet på 13 procent. Med ekonomiskt utsatta förhållande menas en relativ fattigdom som speglar svenska förhållanden. Rädda Barnens rapport³ om utsatta barn utgår från två mätvariabler: dels att hushållen uppbär ekonomiskt bistånd, dels att hushållen har låg inkomststandard⁴, d.v.s. att man har inkomster som endast täcker de mest nödvändiga utgifterna, såsom hyra och mat m.m. I praktiken hamnar dessa två mätmetoder, mätt i kronor och ören, nära varandra. Det kan även nämnas att SI är den stadsdel som har lägst medellivslängd och högst antal hemlösa i Malmö. Livslängden för män skiljer 6,4 år mellan SI och stadsdelen Oxie i Malmö som 2011 hade högst uppmätt medellivslängd. Jämfört med rikssnittet för samma period har SI 4,5 års lägre medellivslängd. Den personliga och sociala utsattheten i Malmö har utvecklats i en extremt ojämlig riktning när man jämför innevanarnas levnadsvillkor, vilket bl.a. den s.k. Malmökommissionen slagit fast i sin nyligen publicerade slutrapport.⁵

Akut eller samhällskritisk diakoni?

Samhällskritisk diakoni eller det som ofta benämns politisk/profetisk diakoni – den form av diakoni som riktar sökarljuset mot samhällets institutioner och kritiskt granskar dessa och påtala de brister som uppenbaras i relationen till den enskilde individen – är en inriktning som vi i diakoniteamet bör och framförallt ska prioritera framöver. Det tänker vi göra genom att avsätta mer tid, både för att följa med i samhällsfrågor och genom att själva bli mer aktiva i samhällsdebatten.

Idag lägger vi betydande resurser på akuttdiakoni. Hit kommer besökare som behöver stöd här och nu och där stödbehovet är stort. En gemensam nämnare bland våra gäster är att nästan alla lever utan ekonomiska marginaler. Vissa har multipla problembilder och då kan förvisso den ekonomiska utsattheten bli sekundär men den finns dock ändå. En stor andel av våra besökare får antingen ekonomiskt bistånd från kommunen eller har inkomster som ligger strax över den s.k. riksnormen, vilket innebär att de inte får något försörjningsstöd men ändå har så pass låg ekonomisk standard att man bör betraktas som ekonomiskt utsatt. Det finns en korrelation mellan att växa upp och leva under "fattiga förhållanden" och att drabbas av ohälsa. Det torde väl vara ett faktum idag som är svårt att förbise.

Hur ser vi på problemen?

Att möta människors materiella fattigdom är svårt både diakonalt och mänskligt, främst beroende på att det är så lite som vi konkret kan göra. Dessa personer hamnar ofta i ett samhälleligt vakuum; deras belägenhet lyfts då och då i den politiska retoriken och i det mediala bruset – framförallt i samband med att Rädda Barnens fattigdomsrapporter presenteras – men i den rikspolitiska praktiken tenderar ekonomisk utsatthet till att bli en "ickefråga", åtminstone när det gäller att hitta konstruktiva och hållbara lösningar som inte stigmatiserar människor. Begreppet "utsatthet" är också problematiskt, eftersom det kan betyda olika saker för olika (politiska) aktörer, vilket resulterar i olika förslag på lösningar och igångsättande av åtgärdsprogram för att få bukt med problemet. Sedan några decennier tillbaka har det skett en ideologisk förskjutning beträffande begreppet. Numera läggs betoning på mer individuella orsaker till att

människor hamnar i utsatta situationer. I den politiska diskursen finns tendenser att mörka strukturella orsaker. För oss diakoniarbetare i Mariakyrkan är det alldeles självklart att enskilda individer ingår i överordnande strukturer, där många hamnar i oförskyllda maktlösa positioner som man många gånger kan ha små möjligheter att bryta. För aktörer som har problemformuleringsprivilegiet är det bekvämt att skjuta på den enskilde individen beroende på, dels att det finns ekonomiska vinster att göra som sedan kan omfördelas till mer "samhällsviktiga" grupper, dels för att ammunitionen träffar människor som har små resurser att utmana och omkullkasta den rådande "sanningen". Faran med ett sådant synsätt är att istället för att bryta människors utanförskap reproduceras och permanentas social exkludering.

Den tidigare nämnda Malmökommissionen har i sin slutrapport beskrivit en tämligen mörk bild över de ojämlika levnadsvillkor som råder i staden. Kommissionens uppdrag har varit att ta fram ett åtgärdsprogram som ska minska ojämlikhet beträffande hälsa. Man konstaterar att ohälsa hänger intimt samman bl.a. med: vilken position man har på arbetsmarknaden, utbildning, boendeförhållanden, sociala resurser och ens ekonomiska förutsättningar. Kommissionen har föreslagit 72 olika åtgärder för att bryta denna negativa utveckling. Man har även formulerat två övergripande rekommendationer som krävs för att åtgärds paketet ska kunna genomföras. För det första att politiskt sjösätta välfärdsinvesteringar som ska minska avståndet i levnadsvillkor för befolkningen. För det andra poängteras vikten av att samsamarbetsallianser bildas som tar på sig uppgiften att bevaka invånarnas rättigheter till anständiga levnadsförhållanden. Dessa allianser kan bestå av

olika intressenter från lokalsamhället som har kunskap och erfarenhet av social utsatthet och som också är beredda att avsätta tid för detta arbete. Jag tror att Svenska Kyrkan och dess diakoni har en viktig uppgift att fylla beträffande den andra rekommendationen. Vi som arbetar som diakoniarbetare i Mariakyrkan är beredda att ta den stafettpippen.

I kyrkoordningen går att läsa: "Församlingens grundläggande uppgift är att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission. Syftet är att människor ska komma till tro på Kristus och leva i tro, en kristen gemenskap skapas och fördjupas, Guds rike utbreddas och skapelsen återupprättas". Att arbeta *mot* ojämlikhet och orättvisa, att arbeta *för* barn och vuxnas självklara rätt att hoppfullt kunna blicka framåt är, för mig, en kristen och diakonal angelägenhet; det är en uppgift som inryms i uppdraget att verka för att Guds rike ska utbreddas och att skapelsen ska återupprättas och som diakoniarbetare gör vi det på uppdrag av Jesus Kristus.

PETER JUHLIN

Diakoniarbetare i Mariakyrkan, Möllervången-Sofielunds församling, Lunds stift

Noter

- 1 Opiatmissbrukare som exempelvis får metadon legalt utskrivet för att komma från sitt opiatmissbruk.
- 2 Som vigs till diakon under 2013.
- 3 Alla statistiska uppgifter i artikeln är hämtade från: Stadskontoret i Malmö Stad, Socialstyrelsen och Rädda Barnen. Vid ev. frågor kontakta gärna författaren.
- 4 En mätmetod som används av SCB för att mäta ekonomisk utsatthet.
- 5 Kommission som tillsatts av kommunstyrelsen i Malmö och vars uppgift har varit att föreslå åtgärder för att minska ojämlikheten beträffande hälsa i staden. Se www.malmokommissionen.se

★ Även publicerad på hemsidan

NÄSTA NUMMER av Svensk Kyrkotidning utkommer 3 maj